

ΤΟ ΠΑΣΚΑ ΤΟΥ ΜΟΣΚΟΠΟΥΛΟΥ.

Ὁ Μοσκόπουλος εἶτανεπραματευτής. Καὶ τίπραματευτής. "Ἠξαιρε πολλὰ γράμματα. Τόσα πού ἔγραφε καὶ βιβλία. Αὐτὸς ἰστόρησε τὴν ἱστορία τοῦ Παπουκόντογλου, τοῦ Τζελέπη, πού ὁ γυιὸς του σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς κλέφτες γυρίζοντας ἀπὸ ταξειδί. Πῆγε ν' ἀγοράσει ζῶα στὴ Βουλγαρία μὲ γεμάτο τὸ κεμέρι. Τὴ ἱστορία ἀληθινὰ τρομαχτική! Καὶ τὴν ἱστόρησε μὲ τόση τέχνη καὶ τόση εὐκολία!

Τὸν θυμᾶμαι ὅταν σκυμμένος στὸ γραφεῖο τοῦπραματευτᾶδικού του ἔγραφε. Βαστοῦσε ἴσια τὴν πέννα κῆσερνε κάτι μακρονούρικα ψιλὰ γράμματα. Θαρρεῖς κ' εἶταν τέλει στὴ γραμμὴ καὶ λόγχες οἱ οὐρὲς σὲ παράταξη. Κεῖνο τὸ ρά κατέβαζε τὴν οὐρά του ὡς κάτω, πού περνοῦσε τίς δύο γραμμές, ἐνῶ τὸ κεφάλι του στεκότανε σὰν κεφάλι κορφίτσας.

Ἀπὸ τὰ μικρὰ τὸν χρόνιαν εἶχαν ὁ ἀγαπημένος τοῦπατέρα του κέγινε μὲ τὴ βοήθειά του ἔμποροςπραματευτής. Ὁξω ἀπὸ τὸ σπίτι του ὁπατέρας του τοῦστησε ἕνα μαγαζὶ διπλῶ, ὅπου πουλοῦσε πανιὰ καὶ μπασμάδες καὶ τίριπλίκια καὶ φελεμένια καὶ χουμαγιά, ψωνίζοντας ἀπὸ τὴν Πόλη ἴσια. "Εἶτσι ἔκανε τὸ χρόνον δύο φορὲς ταξειδί στὴν Πόλη. Σ' ἕνα τέτοιο ταξειδί του ἔφερε καὶ τοῦ μικροῦ του γυιοῦ ἕνα καπέλλο, πού τῷδειχνε ἡ γυναῖκα του στὸν κόσμον, μὰ πού δὲ μπόρεσε νὰ τοῦ τὸ φορέσει ἀπὸ φόβον καὶ ντροπὴν' ἀλλάζει τὸ φέσι του.

Σὰν ξέπεσε ὁ Μοσκόπουλος στὸ ἐμπόριον μὲ τὰ χρόνια, γιατί εἶτανε ἄνθρωπος «τῶν γραμμάτων» κι' ὄχι γι' ἄλισβερίσι, πάλι μὲ τὰ γράμματα ἔζησε τὰ παιδιὰ του.

Ὁπατέρας του πιά εἶχε πεθάνει, ἡ μάνα του κι' αὐτὴ σχωρήθηκε καὶ μόνος τώρα κυβερνοῦσε κληρονόμος, τὸ σπίτι τοῦπατέρα του. Ἐνα σπίτι τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Τρεῖς μεγαλόπορτες στὸ δρόμον ἔδειχναν πόσον ἦταν ἀρχοντόσπιτον. Θύρες, πού δέχονταν ἀνοίγοντας τοὺς ληνοὺς καὶ τὸ μαξοῦλι ὄλον. Ἀριστερὰ ἕνα πηγᾶδι σκεπασμένο μ' ἕνα ἐξώστη πλάι γιαμάτον γλάστρες' μιὰ αὐλὴ μεγάλῃ μὲ τὸν μπαχτσέ καὶ στὴν αὐλὴν δύο σπίτια, μὲ τὰ παράθυρα στὸν μπαχτσέ,

Ποδὺ δὲ ποῦ
Παπαχρίστη
Παπαχρίστη
Θεῖον.
Ἀπὸ 1937-8
"Ἀρχὴν ἐν
Λαοφύκων
Γνωστὴ
Θυγατρί
τ. Δ'.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

— τὰ σπίτια τότες δὲν εἶχαν παράθυρα στὸ δρόμο — καὶ τὶς περι-
κοκλάδες καὶ τοὺς κισσοὺς σκαρφαλωμένους ὡς τὰ κεραμίδια ἀπὸ
τὰ καφασωτὰ παράθυρα. Θαρρεῖς καὶ τῶχω μπροστὰ μου τὸ σπίτι
τοῦ Μοσκόπουλου, ἀρχοντικό καὶ κόμοδο.

Ἐκεῖ μέσα μεγάλωσε ὁ Μοσκόπουλος, μεγάλωσε καὶ τὰ παιδιά
του. Τὸ γυιό του καὶ τὶς κόρες του. Τῇ ζωῇ του τὴν πέρασε ἀρχον-
τικά σὰν πρᾶματευτῆς, ποὺ κέρδιζε πολλὰ κι' ἀβγάτιζε τὴ μοιρασιά,
ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸν πατέρα του.

Μὰ τὰ χρόνια σὰν τοῦρθαν δίσεχτα, λίγο—λίγο ὁ Μοσκόπουλος
ἀρχεψε νὰ λιγοστεύει τὴν πρᾶμάτεια του. Ἐκοψε καὶ τὰ ταξείδια
τῆς Πόλης. Τώρα ψούνιζε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ γιόμιζε τὸ μαγαζί του
ἀπ' ὅ,τι τοῦδινε ὁ Καραμανλῆς ἢ ὁ Ταστσίδης, οἱ μεγάλοι πρᾶ-
ματευτάδες. Τὶ τὸν κυνηγοῦσε στὴ ζωῇ του καὶ τοῦφερνε τὶς ἀτυχίες;
Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα πῆγαινε χειρότερα. Καὶ στὰ χρόνια, ποὺ ξετί-
ναζε ἡ γυναῖκα του ἡ Πουλίνα τὰ παιδιά της—σὰν τὴ κλῶσσα τὰ
κλωσσόπουλά της—ἐκεῖνος ξέπεφτε κ' ὅλο ξέπεφτε.

Τὸ σπίτι τοῦ Μοσκόπουλου πῆγαινε κατὰ διαβόλου. Ρῆμαζε καὶ
χανότανε στὰ χρέη καὶ στὴν ἀνέχεια. Κι' ὁ Χάρος δὲν τὸν ἀφήκε
ἀχτύπητο. Τὸ παλλικάρι τοῦ Μοσκόπουλου ἔπεσε ἀπὸ χτικιό κάτω
καὶ δὲν ἐνανηκώθηκε. Πάνω ἀπὸ τὸ θῆμα τοῦ γκρεμίστηκε σὰν τὴ
δαρὶ καὶ συγκρομαπλώθηκε. Ὁ Μοσκόπουλος μὲ τὸ χεῖρ τοῦ χάραξε
στὸν τάφο του πάνω: «Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μενέ-
λαος Μοσκόπουλος· ἐγεννήθη τῇ 9 Μαρτίου 1832 καὶ ἔθανε τῇ 24
Νοεμβρίου 1902».

Ἦξαιρε ὁ ἴδιος νὰ χαράξει καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα κανένα
ἐλεγεῖο, μὰ ποιὸς θὰ τῶνοιωθε; Καὶ ἔτσι ἀρκέστηκε σαυτό.

Ὁ πόνος τοῦ χαμοῦ, ἡ πίκρα τῆς δουλειᾶς, τὸ ἐρείπωμα τοῦ
σπιτιοῦ τῶν Μοσκοπουλέων, τοῦ χάραξε στὸ μέτωπο κάμποσες
γραμμές. Τὰ κακὰ δὲν περνοῦν χωρὶς σημάδια. Μὲ τὸν καιρὸ ἔκλεισε
καὶ τὸ πρᾶματευτάδικο. Καὶ τότες ἀπηλπισμένος χτύπησε τὴν πόρτα
τοῦ πασᾶ ζητώντας δουλειά. Καὶ ὁ πασᾶς τὸν ἔστειλε στὴν Ἀνα-
τολὴ ἁ ζ ἁ, νὰ ποῦμε πάρεδρο δικαστικό. γιὰ τὰ τούρκικα ποὺ
ἤξαιρε καὶ τὴ μάθηση ποὺ εἶχε. Ἐκεῖ μακρυὰ στὰ βάθη τῆς Ἀνα-
τολῆς πέρασε τὰ χρόνια του. Μεγάλωσε τὶς κόρες του καὶ πάντρεψε
τὴ μεγάλη καὶ σπούδασε τὶς μικρές. Ἄλλη γράμματα, ἄλλη τέχνη.
Ὑπάλληλος τῆς Τούρκικης δικαιοσύνης ἔζησε—καλόζησε καὶ πρόκοβε
τὰ παιδιά του.

Μὰ ἦρταν πάλι καιροὶ κακοί. Χρονιὲς βαρεῖες καὶ δίσεχτες. Ἡ
Τουρκία πῆρε τὸν κατήφορο. Βάζοντας σχέδιο ν' ἀποδιώξει τὸν

Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ἄρχεψε νὰ βαρύνει τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου. Σήκωνε χωριὰ ἀπὸ δῶ κεῖ, χαλοῦσε πολίτες, ἔσβυνε ἀπὸ τὸ χάρτη τὴ μιὰ πολιτεία κι' ἀνάστανε ἄλλη μακρυὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὁ Ἑλληνισμὸς χαροπάλευε. Σὲ μιὰ τέτοια μπόρα κι' ὁ Μοσκόπουλος διωχμένος ἀπὸ τὸ ἀζαλίκι του καταστάλαξε στὴν Πόλη. Ἐκεῖ δοκίμασε τὴν μεγάλη πίκρα τῶν ἀνήμεπων γηρατειῶν καὶ τὴν ἀπελπισία τῆς ἀτυχίας του. Στὴ ζωὴ του πάντα ἄβουλος καὶ δειλός, πάντα νοσταλγὸς τῆς παλιᾶς ζωῆς στὸ σπίτι τῶν Μοσκοπουλέων, τώρα δοκίμαζε ἕνα μεγάλο σπάσιμο τῆς ψυχῆς. Μέσα στοὺς δρόμους τῆς Πόλης ἔφερνε τὸ πόδι τρεμάμενο καὶ τὴν ψυχὴ χτυπημένη ἀπὸ τὸ φόβο τῆς ζωῆς. Συλλογιζότανε πῶς θὰ ζήσει κι' αὐτὸς καὶ τὰ κορίτσια του. Ὁ γαμπρός του πέθανε, ἡ κόρη του χήρα ἀκολούθησε κι' αὐτὴ τὸν πατέρα της, γιὰ νὰ γεμίζει τὸ ποτήρι τῆς πίκρας του.

Εἶτανε τὸ ὑστερνὸ μεγαλοβδόμαδο τῆς ζωῆς του. Ἡ Πόλη ἀκόμα δὲν καλοκατάλαβε τί πάθαινε ὁ κόσμος, δὲν εἶχε ἐπαρχίες τῆς Ἀνατολῆς. Ζοῦσε μέσα στὰ ὑπερκόσμια κάλλια τῆς κι' ἀνάπνεε ἑλευθερία μὲ τὸν ἥσκιο τοῦ Πατριάρχῃ. Σὲ τέτοιες μέρες φαινότανε ἀκόμα πιὸ πολὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ δύναμις κι' ὁ ὄγκος. Χιλιάδες σκέψεις, σὰν παταλούδες, ἀπὸ μέρες τώρα περνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὸ μυαλὸ τοῦ Μοσκόπουλου πετώντας. Ὁ γαμπρὸς αὐτοῦ μὲ τὸ βάρος τῶν φροντίδων του μόλις ἔσερνε καταπικραμένος τὸ βῆμα του στὰ στενὰ καλντερίμια τοῦ Φαναριοῦ. Κάποτε πάλαι ὁ νοῦς του βαρεῖα καθόντας στὸ καφενεῖο. Καὶ μιλοῦσε μοναχὸς του καὶ μὲ χίλιους σπασμούς στὸ πρόσωπο ἔδειχνε τὴν ἀγωνία τῆς ψυχῆς του.

Αὐτὸς νοικοκύρης παντοτεινὸς στὴ ζωὴ του, ἀπὸ τὸ σόϊ τῶν Μοσκοπουλέων—τὸ στερνὸ βλαστάρι, ποὺ γεύτηκε τάγαθὰ τῆς κληρονομιάς ὡς τὸν πάτο—τώρα στὰ γεράματά του μὲ μιὰ τσοῦρμα κορίτσια—τὸν γυιὸ τὸν σαβάνωσε μὲ τὸ χέρι του—δίχως παρά, δίχως ἐλπίδα μέσα στὴν Πόλη, τὴ μεγάλη καὶ τὴν ἄγνωστη κοινωνία ἄγνωστος κι' αὐτὸς στρατοκόπος, κουρασμένος, κατατσακισμένος. Συλλογιζότανε καὶ μονολογοῦσε κι' ἔσπανε τὸ πρόσωπό του καὶ μόρφαζε σὰν νὰ τὸν ἐδάγκωναν χίλια φεῖδια καὶ χίλιες ὀχιές μαζί. Μποροῦσες κοντὰ του νὰ ψαρέψεις τὰ λόγια του, τίς σκέψεις του.

Οἱ γιορτές τοῦ μάτωναν τὴν ψυχὴ. Ὅταν ἦσαν τὰ Χριστούγεννα ἢ πίκρα του εἶχε φουντώσει. Τὶς μέρες αὐτές συλλογιέται πλειότερο κανένας τὸν ἑαυτό του, τὰ βάσανά του, νοιώθοντας γύρω του, δυστυχισμένος αὐτός, νὰ φουντώνει ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου. Μὰ τότε μπόρεσε νὰ παλαίψει μὲ τὸν πόνο του. Εἶχε ἀκόμα καὶ μερικά χρυσὰ ποὺ ἕνα—ἕνα τὰ ξεροκούκκιζε. ὅπως τὸ κομπολόγι του.

—'Ανάθεμα τὶς γιορτές! φώναζε τώρα, μὰ ἡ φωνή του σὰν βουβοῦ πνοὴ χανότανε μέσ' ἀπὸ τὰ δόντια του καὶ γινότανε σπασμὸς τοῦ προσώπου κι' ἀβλάκωμα στὸ μέτωπο. Τὸ χέρι του μονάχα σχηματισμένο σὲ γροθιά, αὐτὸ χτυποῦσε τὸν ἀγέρα κ' ἔκανε ἕναν μισὸ κύκλο γιὰ νὰ πέσει βαρὺ κάτω πάλι.

Οἱ γιορτές. Καὶ βέβαια σὲ τέτοιες μέρες θυμότανε τὰ περασμένα του κι' ἔβλεπε τὰ τωρινά του. Τὴν τοτεινὴ εὐτυχία του τὴν τωρινὴ του κατάντια. Ὁ Μοσκόπουλος τότε, ὁ Μοσκόπουλος τώρα!

Κι' ὅπως ἦταν σιωπηλὸς καὶ περήφανος δὲν ἤθελε πουθενὰ νὰ πῇ τὸν πόνο του. Μόνο στὰ χτυπήματα τῆς καμπάνας—τόσες καμπάνες!—ἔπαιρνε τοὺς δρόμους καὶ χανότανε μακριὰ κι' ἀνέβαινε δῶ καὶ κατέβαινε κεῖ. Ὁ Μοσκόπουλος ἀγνώριστος. Ἡ καμπούρα του βάραινε πολὺ. Θαρρεῖς καὶ κουβαλοῦσε στὴ ράχη του ἕνα τσουβάλι ἄμμο. Τὸ χέρι του ἔτρεμε καὶ πίνοντας τὸ τσιγάρο του σχημάτιζε τὸ στόμα του ἕνα παράξενο φοῦ φοῦ μετὰ τὸ τρεμάμενο χέρι ποὺ κρατοῦσε τὸ τσιμποῦκι του ὅτ' ἄν' ἔτρεμε τὰ δάκτυλα. Τὸ πρόσωπό του κάτιαζε ἀπὸ τὰ ζαρώματα, τὰ μάτια του χωμένα μέσα χανότανε κάτω ἀπὸ τὸ φαρδὺ φρύδι τοῦ ποῦ ἄν' ἔτρεμε σὰν μαλλὶ τουλούπας ἤσκωνε τὴ ματιά του. Τὸν πείραζαν οἱ καμπάνες, οἱ γιορτές.—"Ἄν δὲν ἦταν οἱ γιορτές αὐτές, ἔλεγε, θὰ μπορούσε νὰ βαστάξει τὴν κακομοιριά του, θὰ μπορούσε νὰ βάλει τὴ φαντασίαν του, δυστυχισμένη καὶ τὰ κορίτσια του χλωματισμένα καὶ ληστικά. "Ἄλλη φορὰ θάτρεχε στὴν ἐκκλησιά περήφανα νὰ ἀνὰ τὸ κερί του καὶ σὰν Φαρισαῖος νὰ ρίξει στὸ δίσκο χτυπητὰ τὰ γρόθια του. Τώρα φεύγει, φεύγει μακριὰ. Τὸν κυρίεψε ὁ διάβολος θάλεγε ἡ ξαδέρφη του ἡ κυρὰ Παρουσία ποῦχε πατέρα τὸν νταγὴ τὸν Ἀβραάμ τὸ θεῖό του, καὶ μιλοῦσε πάντα πειραχτικά καὶ χτυποχειλοῦσε χαχανίζοντας καὶ σειώντας τὰ στήθεια καὶ τὰ μάγουλά της.

Σὰ σκοτεῖνιαιζε πιά καὶ χτυποῦσαν πάλι οἱ καμπάνες γιὰ τὶς ὀλονυχτιές, ὡς τότε τρελλαινότανε ἀπὸ νεῦρα κι' ἀπελπισιά.—'Ανάθεμα τὶς γιορτές! μασοῦσε μέσα στὸ στόμα του καὶ βάδιζε στὶς ἀγορές καὶ στὰ τσαρσιά, γιὰ νὰ σβύσει μέσα στὴν τύρβη ὁ ἦχος τῆς καμπάνας ἀπὸ τ' ἄφτιά του. Ἐκεῖ πάλι τὸν κυνηγοῦσε ἡ ἀνέχεια του. Ὁλος ὁ κόσμος φορτωμένος ἀπόβραδα γύριζε στὰ σπίτια του ἀπὸ μακρυὰ, κλειώνοντας τὰ μαγαζεῖά του, γιὰ νὰ πάει στὴν ἐκκλησίαν, ὅπου θάκουε τὰ τροπάρια, ποὺ ἀνοίγουν σὰν τριαντάφυλλο τὴν ψυχὴ, καὶ μαλακώνουν τὴ σκληράδα της.

Τότε τοῦ ἐρχότανε νὰ φύγει τρεχάλα—ἂν μπορούσε νὰ τρέξει—καὶ κατηφορίζοντας κατὰ τὴν ἔρημη ἀκρογιαλιά νὰ ριχτῇ στὴ

(ΤΟΥ ΑΛΚΙ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ)

